

6. Д'юї Д. Демократія і освіта : монографія / Д. Д'юї ; пер. з англ. і передм. М. Олійник. – Л. : Літопис, 2003. – 288 с.
7. Коваленко В. Педагогічні ідеї Дж. Дьюї та їх вплив на педагогічну теорію й практику в Україні (20-ті роки ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / В. О. Коваленко ; АПН України. Ін-т педагогіки. – К., 2000. – 19 с.
8. Корнетов Г. Б. Демократическая педагогика для XXI века: перспективы общественно-активных школ : учебное пособие / Г. Б. Корнетов. – М.-Тверь : Научная книга, 2009. – 116 с. (Библиотека демократического образования. Выпуск 3).
9. Кравцова Н. Г. Реформаторська педагогічна діяльність Джона Дьюї / Н. Г. Кравцова // Імідж сучасного педагога. – 2002. – № 6-7. – С. 41-42.
10. Кравцова Т. О. Теорія і практика вивчення дитини у реформаторській педагогіці : навчальний посібник / Т. О. Кравцова. – Кіровоград : Поліграфічно-видавничий центр "Імекс ЛТД", 2007. – 147 с.
11. Пирс Ч. С. Закрепление верования / Ч. С. Пирс // Избранные философские произведения ; пер. с англ. / перевод К. Голубович, К. Чухрукидзе, Т. Дмитриева. – М. : Логос, 2000. – С. 234-265.
12. Пирс Ч. С. Что такое прагматизм? / Ч. С. Пирс // Избранные философские произведения ; пер. с англ. / перевод К. Голубович, К. Чухрукидзе, Т. Дмитриева. – М. : Логос, 2000. – С. 296-321.
13. Рогачева Е. Ю. Педагогика Джона Дьюи в ХХ веке: кросс-культурный контекст / Е. Ю. Рогачева. – Владимир : ВГПУ, 2005. – 333 с.
14. Скотний В. Г. Філософія: історичний і систематичний курс / В. Г. Скотний. – К. : Знання України, 2005. – 576 с.
15. Gutek G. L. Filozoficzne i ideologiczne podstawy edukacji / G. L. Gutek. – Gdańsk : Gdańskie wydawnictwo psychologiczne, 2003. – 348 s.

НЕВМЕРЖИЦКАЯ Е. А. Прагматизм и аксиологическое становление личности.

В статье проанализированы взгляды на воспитание и образование в трудах философов – сторонников прагматизма. Охарактеризованы методические и организационные основы формирования ценностей личности в педагогике прагматизма.

Ключевые слова: ценности, прагматизм, инструментализм, формирование ценностей.

NEVMERZHITS'KA OLENA. Pragmatism and axiological formation of the personality.

The paper explores the views on the upbringing and education in the writings of philosophers – supporters of pragmatism. The methodological and organizational aspects of the formation of the personality's values in a pragmatic pedagogy are analyzed.

Keywords: values, pragmatism, instrumentalism, the formation of values.

**Пантюк М. П.
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка**

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ (КОМПЛЕКСНИЙ, ПОЛІТЕХНІЧНИЙ, ТВОРЧИЙ ПІДХОДИ)

У статті проаналізовано теоретичні ідеї відомих вітчизняних вчених початку ХХ століття щодо підготовки вчителя до виховної роботи з огляду на комплексний, політехнічний, творчий підходи.

Ключові слова: підготовка вчителя до виховної роботи, комплексний підхід, політехнічний підхід, творчий підхід, виховання, навчання.

Кожен учитель у процесі професійної діяльності зобов'язаний здійснювати виховну роботу – такою є традиція української освіти. Увесь зміст освіти, будь-яка навчальна інформація обов'язково передбачає виховний компонент. Учитель прагне навчити учня пристосуватися до навколишнього світу, адекватно реагувати на те, що відбувається в суспільстві, водночас підпорядковувати власну природу певним суспільним законам моралі, етики. Важливе місце в цьому процесі посідають цінності, якими керується суспільство на конкретному етапі розвитку. Чим вище організоване, цивілізованіше суспільство, тим досконаліші його цінності, тим краще вони сприяють життю і розвитку кожної окремої людини. Особлива увага до виховної роботи зумовлена також і тим, що ця проблема для будь-якого суспільства була й залишається актуальною, адже універсальної формули успішного виховання не знайдено, пошуки оптимальних шляхів здійснення виховного процесу тривають.

Окремі аспекти цієї проблеми не є новими для української педагогіки. У різний час їх досліджували такі вітчизняні науковці: Г. Васянович, А. Вихрущ, О. Вишневський, С. Гончаренко, І. Зязюн та ін.

Метою статті є дослідити комплексний, політехнічний, творчий підходи відомих вітчизняних вчених у процесі підготовки вчителя до виховної роботи з огляду використання цього досвіду в сучасних умовах.

У дослідженні ми акцентуємо увагу на комплексності та цілісності виховання. У процесі підготовки майбутнього учителя до виховної роботи саме цей підхід був покликаний забезпечити єдність і системність суспільного життя, визначав важливе місце у ньому окремої особистості: "...цілісність педагогічного процесу аж ніяк не в сумі окремих виховних та освітніх заходів чи навіть їхніх систем. Основою цілісності педагогічного процесу є життя дітей, що розвивається у різноманітних формах. Особистість дитини не існує без її особистого життя. В суспільне життя дитина входить через власне життя, з притаманним їй багатством природних сил у вигляді задатків, здібностей, потягів" [1, с. 172].

Проблема цілісності і комплексності у вихованні актуалізується у педагогічних та публіцистичних працях Івана Франка. Вчений виступав за те, щоб школа виховувала і розвивала тілесні й духовні сили дитини, оскільки однобічність як духовна, так і фізична, негативно впливає на становлення особистості дитини: "Щоб школа розвивала всі, тілесні й духовні, здібності учнів, щоб не готувала пасивних і слабосилих учених, не здатних до праці, але щоб плекала вчених, розумних і розвинених робітників" [27, с. 57-59]. З думками Івана Франка суголосні ідеї сучасних вчених-педагогів. Зокрема, Г. Васянович, наголошуючи на важливості ґрунтовної підготовки майбутнього вчителя до виховної роботи зі школярами, зазначає: "Педагог має навчити студента мислити не лише планіметрично (одномірно), але й

стереометрично (багатовимірно, всебічно)” [3, с. 92].

Особливо проблема всебічного, цілісного та комплексного виховання активізувалася у період побудови так званого “розвинутого соціалізму”. Майбутні учителі детально ознайомлювалися з виховною системою школи, жовтенятської, піонерської та комсомольської організацій; вивчали основні сфери життєдіяльності школяра – діяльність, гру, спілкування; аналізували та обґрунтовували головні умови реалізації комплексного підходу у вихованні [26].

Пріоритетним у вихованні завжди вважався системний підхід [4], який “...забезпечує цілісну побудову усієї системи виховної роботи, яка передбачає активну діяльність та взаємодію всіх суб’єктів виховання, чітке планування їхньої взаємодії, умілий розподіл функцій, взаємозв’язок усіх основних компонентів виховного процесу (завдань, змісту, методів, форм, засобів виховання та аналізу його результатів), створення сприятливих умов для виховання... Тобто системний підхід передбачає наявність комплексного підходу до виховання як важливого елемента побудови цілісної системи комуністичного виховання молоді та усіх трудящих” [21, с. 320].

Головним пріоритетом другої половини ХХ ст. стає завдання утвердження ідей комуністичного суспільства і, відповідно, комуністичного виховання у ньому. Найважливішими виховними інституціями визначаються партія, комсомол, піонерія, школа тощо. Викривлені суспільні ідеали все ж активно і плідно розвивалися. Ще Я. Ряппо вважав, що система освіти не може бути відмежована від усієї справи комуністичного будівництва: “Немає культурно-освітніх закладів, немає науки, немає мистецтва, що було б відокремлене від суспільства, від певного господарського й соціального ладу. Вони не можуть бути відмінними від цього суспільства, бо вони є відбитком, наслідком цього суспільства і через це – виявом інтересів даного суспільства, даного ладу, виразом політики певного суспільства, певного ладу” [22]. Він зауважував, що діти повинні бути готові до певної праці на благо суспільства, зміст освіти слід очистити від словесності і непотрібних знань, виховання спрямувати в русло радянської ідеології [23].

Слід відзначити, що у 20–70-х рр. на теренах України популярною стає критика буржуазної педагогіки, відбувається становлення марксистсько-ленінської педагогіки [17; 25; 6; 16]. Тенденційну позицію у цих питаннях зайняв С. Литвинов. Він активно вступає у боротьбу за антирелігійне, атеїстичне виховання, присвячує цьому питанню цілу низку публікацій у періодичній пресі. Серед них “Антиріздвяна робота юних безбожників” (1928), “Куточок юного безбожника” (1929), “Антирелігійні замітки вожатого” (1930), “Юний безбожник проти релігійних свят” (1929), “Група юних безбожників” (1930), “Антирелігійне виховання наших малюків” (1930), “Робота юних войовничих безбожників” (1931). Вони з’явилися упродовж

1928–1931 рр. і, безперечно, мали значний вплив на формування тогочасної педагогічної концепції. Науково-педагогічні ідеї С. Литвинова були спрямовані на прищеплення учням атеїстичних поглядів, підготовку вчителя до цієї діяльності, формування переконань щодо реакційної ролі релігії у житті людини [9].

С. Литвинов був співавтором відомого підручника за загальною редакцією С. Чавдарова “Педагогіка”, що побачив світ у 1940 р. і був першим україномовним підручником з педагогіки, яким упродовж 20 років користувалися викладачі і студенти вищих педагогічних закладів. Власне, його засобом реалізовувалися завдання підготовки вчителя до виховної роботи. Вагомим є його внесок у написання розділу “Теорія і історія педагогіки” для монографії “Народна освіта і педагогічна думка в Українській РСР 1917–1967” (1967). Це перший підручник, де було реалізовано та узагальнено питання виховання і навчання у радянській школі.

Варто також зазначити, що С. Литвинов був причетним до становлення нових типів навчально-виховних закладів у Радянській Україні – шкіл-інтернатів. Вони розпочали свою діяльність у 1956 р., активно розширюючи мережу і залучаючи до цього широкі кола педагогів, а також громадськість. Оскільки ця діяльність потребувала спеціальної підготовки педагогів, то їх почали навчати у Київському педагогічному інституті імені М. Горького. І це стало передумовою появи праці “Методика виховної роботи в школі-інтернаті” (1963), що відображала основні аспекти діяльності вчителя щодо виховної роботи у школах-інтернатах. У цьому посібнику розділ “Школа-інтернат і її місце в системі комуністичного виховання” належав перу С. Литвинова [10].

Питанням підготовки вчителя до виховної роботи були присвячені й інші праці педагога. Серед них: “Мета і завдання комуністичного виховання підростаючого покоління”, “Проблема зв’язку навчання з життям в історії вітчизняної педагогіки”, “Педагогічна наука на Україні за 40 років Радянської влади” та інші [11].

Поряд із загальноприйнятою державною лінією визначення стану системи освіти в тогочасному Радянському Союзі існувала й інша думка, яка не оголошувалася аж до утвердження в Україні незалежності. Сутність її полягала в тому, що педагогічна наука мала дуже специфічний, антигуманний і недемократичний характер. Йдеться передовсім про те, що авторитарне управління системою освіти, така ж підготовка кадрів та й загалом система виховання не могла принести користі навіть Радянській державі. Безперечно, вона виховувала законослухняного громадянина, людину, яка не мала власної думки, волі й характеру і не могла збудувати вільне демократичне суспільство.

Проблема підготовки вчителя, зокрема підготовки його до виховної

роботи, на початку ХХ ст. займає пріоритетне місце, оскільки новий соціальний устрій та нова політика країни потребували іншого вчителя, готового до роботи в інших умовах, що диктувалися політикою Комуністичної партії. У цей період акцентується увага на політехнічному підході у вихованні, який передбачав активну підготовку дітей та молоді до праці. Запроваджується єдина трудова політехнічна школа, системно пропагується трудовий характер виховання, розвивається відповідний соціально-педагогічний напрям наукових досліджень. Такі ж тенденції збереглися у період непу (1921–1926). Українські науковці шукають оптимальні шляхи реалізації завдань політехнічного виховання школярів. Працюючи на посаді наркома освіти, В. Затонський значну увагу приділяє реорганізації шкіл, університетів, педагогічних інститутів, технікумів, займається проблемою підготовки вчителя до фахової діяльності. Він є автором низки статей, які стосувалися підготовки вчителя як до викладання окремих предметів, так і до виховної роботи, трудового виховання, політехнізації тогочасної школи.

В. Затонський був активним дописувачем педагогічних та громадських часописів. Найбільші його праці, які стосувалися підготовки вчителя, зокрема до виховної роботи, з'явилися на сторінках журналу "Комуністична освіта". Серед них "Більше уваги комуністичному вихованню дітей", "Усунути хиби в школі", "Геть схоластику", "Забезпечити провідну роль учителя", "Піднести культуру вчителя", "Країна вчиться" тощо.

Прихильником ранньої професійної підготовки дітей та молоді був Г. Гринько. У березні 1920 р. відбулася Перша Всеукраїнська нарада з питань народної освіти. Виступ на ній Г. Гринька був опублікований брошурою "Основные задачи советского строительства в области просвещения" (1920). Тут він обстоює професійне спрямування освіти, наголошує на поєднанні загальної і професійної освіти в ранньому віці, виступає за вузькопрофільну підготовку спеціалістів, схиляється до ідеї організації дитячих будинків, які своїми функціями мали замінити різноманітні освітні заклади того періоду, зокрема сім'ю [5].

Серед основних праць Г. Гринька, в яких відображено проблеми підготовки вчителя до багатоаспектної виховної роботи в різних типах навчальних закладів і зокрема, дитячих будинках, слід назвати такі: "Ідея трудового виховання в світлі соціалістичного світогляду", "Основные задачи советского строительства в области просвещения", "Социальное воспитание детей", "Очерк истории и системы политпросвета", "Роль преподавателя политграмоты в школах фабрично-заводского ученичества", "Очерк истории и системы профобра" тощо.

Професійні школи і технікуми були перетворені на інститути і саме їм була відведена основна роль у підготовці фахівців з вищою освітою. Проблематика підготовки вчителя до виховної роботи прослідковується і у

виступах перед вчительством О. Шумського, які він часто здійснював, обіймаючи посаду Наркома освіти. Одним із яскравих проявів такої роботи був I Всеукраїнський учительський з'їзд, що відбувся у січні 1925 р., на якому О. Шумський наголосив на особливій ролі учительства в розвитку українського суспільства на нових радянських засадах (стаття “На третьому фронті”). Третім фронтом називалася освіта, якій відводилася вагома роль у всій перебудові тогочасного суспільства [28; 24, с. 60].

Проект програми для досвідної роботи щодо вивчення ланкової системи праці в трудовій школі був запропонований В. Дурдуківським. У ній було відображено всі аспекти організації трудової школи, які стосувалися матеріальної бази, її принципів, особливостей діяльності вчителя на уроці, а також у позаурочний час, завдань учнівського самоврядування, критеріїв контролю та оцінювання дитячої праці. В. Дурдуківський розумів нежиттєздатність комуністичної ідеології і педагогіки, яка породжувалася тогочасною системою, проте побороти її не зміг. Він був звинувачений у націоналізмі, націонал-фашизмі і разом зі своїми учнями та однодумцями був знищений [7].

Недостатньо відомою і вивченою у царині політехнічного виховання залишається педагогічна праця Б. Манжоса. Він одержав ґрунтовну педагогічну освіту в Московському університеті, прослухав курс лекцій із громадянського, трудового виховання, методів виховання та навчання на курсах Г. Кершенштайнера у Мюнхені [12]. Цей стиль навчання наклав відбиток на усю його педагогічну творчість. У його педагогічному доробку знайшлося місце для проблеми підготовки вчителя до виховної роботи. Цій проблемі він присвячує книгу “Коротка азбука радянського вчителя. (Спроба марксистського висвітлення педагогічних ідей)”. У ній автор стає на позиції трудової школи у трактуванні погляду пролетарської ідеології та марксистсько-ленінських поглядів на виховання і навчання. Б. Манжос захоплюється проблемами ранньої професіоналізації, активно працює над розробкою нових програм для ФЗС, обґрунтовує питання розвитку дитячого руху в Україні [13].

Значний внесок у розробку концепції трудового виховання зробив С. Ананьїн. Відомою і популярною серед педагогів була його монографія “Трудове виховання. Його минуле і сучасне” (1924), через яку вченого і сьогодні вважають теоретиком трудового виховання в Україні початку ХХ ст. У цій праці С. Ананьїн глибоко з'ясовує сутність трудового виховання, базовим у його трактуванні є бачення трудового виховання як необхідної складової виховання особистості і пристосування її до життя. В усіх цих процесах учений акцентує на особливостях і необхідності підготовки вчителя до цієї діяльності [2]. Його перу належать праці “Детские идеалы”,

“Педагогический словарь-справочник”, “Очерки по педагогике средней школы”, “Эстетическое воспитание”, “Экскурсионный метод преподавания”, “Педология”, “Актуальні педагогічні питання на Заході”, “Трудове виховання. Його минуле і сучасне”, “Дитяча художня творчість і педагогічні збочення”, “Історія педагогічних течій. Новітні педагогічні течії” та інші. У них показано роль і місце вчителя у процесі виховання дитини.

Питаннями виробничого навчання також займався А. Зільберштейн. Обґрунтовуючи проблему навчання, він пов'язував її із вихованням. Вчений активно працював над удосконаленням підготовки студентів у вищих педагогічних навчальних закладах. Ці проблеми знайшли відображення у лекціях “Основні завдання вищої школи на сучасному етапі”, “Роль виховання і навчання у формуванні особистості студента”, “Процес виховання та його принципи у вищій школі”, “Проблема формування студентського колективу”, в яких він наголошував на необхідності цілеспрямованої, систематичної, планової діяльності щодо виховання студентів-майбутніх педагогів та прилучення їх до подібної діяльності у школах [8].

Проблема творчого підходу у вихованні певною мірою була присутня в українській педагогіці ХХ ст. Трактувалася вона по-різному залежно від потреб та запитів суспільства; впливали на цей процес також різноманітні зарубіжні теорії й концепції; характер творчості залежав і від панівної виховної доктрини. Вченими-педагогами творчий підхід трактувався як важлива умова успіху спільної діяльності суб'єктів педагогічної взаємодії – педагогів та учнів, яка ґрунтується на вільній діяльності дитини. Творчий підхід розглядається як складова діяльнісного підходу, оскільки творчість без певної діяльності (гри, праці, навчання, мистецької діяльності тощо) не має сенсу. Педагоги ХХ ст. вивчали проблему творчості, розглядали її різнобічно з опорою на психологічну науку та естетику. Важливою у цьому сенсі була підготовка майбутнього учителя до реалізації завдань цього підходу.

Особливу увагу педагогічній діяльності вчительства, а також просвітницькій роботі серед батьків та громадськості надавав відомий педагог, науковець, учитель, практик О. Музиченко. Слід наголосити, що він належав до когорти тих педагогів, які активно пропагували побудову української національної школи, на що вказує його співпраця з С. Русовою, Я. Чепігою, Т. Лубенцем, О. Дорошкевич. Він у деталях знав німецьку систему виховання, оскільки впродовж двох років стажувався у Німеччині [20], де вивчав праці І. Гербарта та гербартіанців, ознайомлювався з різноманітними течіями німецької педагогіки: педагогікою особистості Г. Гаудіга, індивідуальною педагогікою Л. Гурліта художньо-особистісною Г. Шарельмана, педагогікою трудового виховання Г. Кершенштайнера.

Обґрунтовуючи їхні особливості, вчений вказував, що діяльність педагога може трактуватися і будуватися лише як творчість, а метою виховання повинен бути розвиток особистості, врахування її унікальної індивідуальної природи. Педагогічні знання вчений пропагував засобом виступів на лекціях для вчителів на спеціальних педагогічних курсах, шляхом викладання та практичної діяльності у школах.

Проблем реалізації творчого підходу у вихованні майбутніми учителями торкався С. Ананьїн – педагог, психолог, відомий фахівець з теорії виховання та порівняльної педагогіки. Вчений був першим, хто активно виступав за поширення педагогіки, оскільки до 1917 р. лекції та семінари з педагогіки були факультативними. Саме він стояв біля витоків організації самостійного вивчення педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах. На його думку, педагогіка повинна стати самостійною наукою, оскільки саме освіта є важливим важелем поліпшення суспільного життя.

Активно працював С. Ананьїн над розширенням кількості педагогічних дисциплін, а також теоретично їх обґрунтовував, він був першоречником введення педагогічної практики для студентів, докладав чимало зусиль для впровадження нових методів у навчанні студентів, розробляв курс лекцій з дитячої психології, загальної педагогіки, дидактики, порівняльної педагогіки.

Висновки. Крізь призму тогочасного суспільного замовлення нами розглянуто підходи до виховання, які мали місце на різних етапах розвитку педагогічної науки у ХХ ст. і часто у рамках одного століття були діаметрально протилежними щодо формування та реалізації концепції та процесу виховання школярів, підготовки педагога у цьому руслі.

Проаналізовано комплексний, творчий та політехнічний підходи як до процесу виховання школяра, так і до підготовки майбутнього педагога до виховної роботи.

Використана література:

1. *Амонашвили Ш. А.* Основания педагогики сотрудничества / Ш. А. Амонашвили // Новое педагогическое мышление / под ред. А. В. Петровского. – М., 1989. – С. 144-177.
2. *Ананьїн С. А.* Трудове виховання. Його минуле і сучасне / С. А. Ананьїн – К., 1924. – 148 с.
3. *Васянович Г. П.* Вибрані твори : в 5-ти т. – Т. 5 : збірник наукових праць / Г. П. Васянович. – Львів : Сполом, 2010. – 460 с.
4. Вопросы воспитания : системный поход / под общей редакцией Л. И. Новиковой. – М. : Прогресс, 1981. – 136 с.
5. *Гринько Г. Ф.* Очерк истории и системы профобра / Г. Ф. Гринько // Путь просвещения. – 1923. – № 6.
6. Доповідні записки працівників Укрполітосвіти до наркома освіти Скрипника М. О. про стан ліквідації неписьменності, будівництво клубів, організацію денних дитячих будинків, поширення бібліотечної мережі (1928). Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. 166. – Оп. 7. – Спр. 426. – 362 арк.
7. *Дурдуківський В. Ф.* Проект програми для досвідної роботи у справі вивчення ланкової системи в трудовій школі / В. Ф. Дурдуківський // Радянська освіта. – 1927. – № 1. – С. 36-42.

8. Зільберштейн А. Система народної освіти. Збірка / А. Зільберштейн, В. Ястрембовський. – Х. : ДВУ, 1929. – 320 с.
9. Литвинов С. А. Мета і завдання комуністичного виховання підростаючого покоління / С. А. Литвинов – К., 1958.
10. Литвинов С. А. Методика виховної роботи в школі-інтернаті: посібник для студентів і викладачі педінститутів, працівників народної освіти і шкіл інтернатів / С. А. Литвинов ; за ред. С. А. Литвинова і М. М. Миронова. – К., 1963.
11. Литвинов С. А. Педагогічна наука на Україні за 40 років Радянської влади / С. А. Литвинов // Наук. зап. КДПІ, 1957. – Т. 28.
12. Манжос Б. Дві теорії навчання. проблеми навчання Gestaltpsychologie та біхевіоризм / Б. Манжос // Шлях освіти. – 1928. – № 12.
13. Манжос Б. Дитрух і школа / Б. Манжос // Рад. освіта. – 1923. – № 11-12.
14. Манжос Б. Коротка азбука радянського вчителя (Спроба марксистського освітлення педагогічних ідей) / Б. Манжос. – К., 1922.
15. Матеріали про організацію комуністичного дитячого руху в школах України (1923). Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. 166. – Оп. 3. – Спр. 864. – 65 арк.
16. Матеріали про реорганізацію системи і мережі педосвіти (протоколи, виписки з протоколів, доповідні записки) (1930). Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. 166. – Оп. 8. – Спр. 394. – 155 арк.
17. Машинописна праця Гійя “Антирелігійне виховання дітей”. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. 166. – Оп. 7. – Спр. 605. – 57 арк.
18. Моделювання виховної діяльності в системі професійної підготовки студентів: Теорія, практика, програми / за заг. ред. А. Й. Капської; упоряд. Н. І. Косарева. – К.: ІЗМН, 1998. – 192 с.
19. Музыченко А. Монизм и школа / А. Музыченко. – СПб., 1908. – 30 с.
20. Музыченко А. Что такое педагогика и чему она учит? / А. Музыченко // Оттиск из “Народной энциклопедии”. – М., 1912. – С. 134-181.
21. Педагогика / под. ред. Ю. К. Бабанского. – М., 1983. – С. 7.
22. Ряппо Я. П. Две системы просвещения: Идеалистическая и материалистическая школа / Я. П. Ряппо // Путь просвещения. – 1922. – № 1. – С. 13-19.
23. Ряппо Я. П. Система народної освіти на Україні: збірник матеріалів, статей і доповідей / Я. П. Ряппо. – Х., 1926. – 123 с.
24. Українська педагогіка в персоналіях: у 2 кн. Кн. 2: навч. посібник / за ред. О. В. Сухомлинської. – К.: Либідь, 2005. – 552 с.
25. Матеріали про організацію та поліпшення культурно-освітньої роботи на Україні (постанови, положення, статuti, інструкції, доповідні записки, плани) (1928). Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. 166. – Оп. 7. – Спр. 421. – 314 арк.
26. Формирование личности: проблемы комплексного подхода в процессе воспитания школьника / под ред. Г. Н. Филонова. – М.: Педагогика, 1983. – 256 с. – Библиогр.: С. 245-249.
27. Франко І. Чого хоче “Галицька робітницька Громада”? / І. Франко // Педагогічні статті і висловлювання / упоряд. О. Г. Дзевєрін. – К.: Рад. школа, 1960. – С. 57-59.
28. Шумський О. Я. На третьому фронті (До учительського з'їзду) / О. Я. Шумський // Шлях освіти. – 1924. – № 11-12.

ПАНТЮК Н. П. Формирование профессиональных ценностей будущего учителя в процессе подготовки к воспитательной работе (комплексный, политехнический, творческий подходы).

В статье проанализированы теоретические идеи известных отечественных ученых начала XX столетия к подготовке будущего учителя к воспитательной работе с точки зрения комплексного, политехнического, творческого подходов.

Ключевые слова: подготовка учителя к воспитательной работе, комплексный подход, политехнический подход, творческий подход, воспитание, обучение.

PANTYUK M. P. Formation of professional values of future teachers in the process of preparation for their educational work (complex, polytechnic, creative approaches).

The theoretical ideas of well-known domestic scientists of the XX century concerning the problem of preparing teachers for educational work are analysed in the article. Complex, polytechnic, creative approaches are taken into account.

Keywords: preparation of teachers for educational work, complex approach, polytechnic approach, creative approach, education, studies.

**Пантюк Т. І., Пантюк Ю. М.
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка**

СУТНІСТЬ АЛЬТРУЇЗМУ ТА МЕТОДИ ЙОГО ВИХОВАННЯ У ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

У статті здійснено аналіз сутності та змісту феномену альтруїзм і визначення шляхів та методів його виховання у дітей та молоді. Проведено аналіз сутності та природи альтруїзму на підставі існуючих педагогічних, психологічних та медичних досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених. Запропоновано рекомендації щодо використання методів виховання задля розвитку альтруїстичних почуттів у дітей.

Ключові слова: альтруїзм, виховання, діти та молодь, методи виховання, егоїзм, співробітництво.

Виховання дитини у сучасних умовах розвитку суспільства залишається одним із найскладніших процесів, що формують цілісну картину становлення особистості. Вирішення протиріч між потребами та прагненнями окремої особистості та сучасним суспільством потребують пошуку нових шляхів адаптації людини до соціуму таким способом, щоб не зруйнувати особистість, її життєвий простір та не порушити норми суспільної моралі й права. Чимало складних викликів в умовах загалом мирного та комфортного життя роблять цю грань особливо хиткою та мінливою. Завданням гуманітарних наук, зокрема педагогіки, є пошук такого педагогічного інструментарію, який би задовольнив вирішення означених протиріч та проблем. У цьому сенсі важливою нам бачиться проблема виховання альтруїзму, як людиноцентричної моделі поведінки, котра вимагає власного самозречення заради іншої людини [1; 4; 6].

Метою статті є обґрунтування сутності та змісту феномену альтруїзм і визначення шляхів та методів його виховання у сучасних дітей та молоді.

Альтруїзм (франц. *altruisme*, лат. *alter* – інший) – безкорисливе прагнення до діяльності на благо інших; протилежність егоїзму; це певний різновид самозречення; свідоме, нехай і короткочасне обмеження власного егоїзму [3; 5].

Альтруїзм характеризується таким типом поведінки і діяльності людини,